

Epilepsijos gydymas ir slauga Lietuvoje nuo XIX amžiaus antrosios pusės iki 1940 metų

A. Lignugarienė

*Kauno medicinos universiteto
Lietuvos medicinos ir
farmacijos istorijos muziejus*

Santrauka. Remiantis istorine medžiaga, straipsnyje nagrinėjama epilepsijos gydymo raida Lietuvoje nuo XIX a. antrosios pusės iki 1940 metų. Pateikiami faktai apie sergančiųjų epilepsija gydymą bei slaugos sąlygas Rusijos imperijos valdymo metais Vilniaus ir Kauno miestų ligoninėse bei 1903–1915 m. Naujosios Vilnios psichiatrinėje ligoninėje. Pateikiami istoriniai faktai apie šios ligos gydymą Valstybinėje psichiatrinėje ligoninėje ir Lietuvos universiteto Nervų ligų ir psichiatrijos klinikoje 1918–1940 m. laikotarpiu. Sekama, kaip greitai pasaulio medicinos mokslo naujovės: požiūris į ligos priežastis, gydymo būdai, sukurti nauji medikamentai, t. y. bromidai ir barbitūratai, pasiekdavo Lietuvą. Pateikiama 1920–1940 m. Lietuvoje skelbtos mokslinės medicinos literatūros apie epilepsijos gydymą apžvalga.

Raktažodžiai: medicinos istorija, epilepsija, bromidai, barbitūratai.

Neurologijos seminarai 2005; 9(24): 118–122

Įvadas

Lietuviškoje medicinos istoriografijoje nepavyko aptikti darbų, tiriančių šios ligos gydymo raidą. Įdomios statistinės medžiagos fragmentus apie epilepsija sergančių ligonių skaičių, psichikos ligų gydymo metodus bei ligonių slaugos sąlygas XIX a. Lietuvoje pateikė J. Šurkus disertacijoje „Psichiatrijos vystymasis Lietuvoje“ [1]. Tirdami XX a. pirmosios pusės situaciją naudojome pirminiais šaltiniais: nuo 1920 m. leista „Medicina“, kurioje publikuota ne viena Valstybinės psichiatrinės ligoninės darbo ataskaita, prof. J. Blažio straipsniai, kitų to meto nervų bei psichikos ligų specialistų spausdinti darbai. Lietuvos medicinos ir farmacijos istorijos muziejaus rinkiniai padėjo apytiksliai nustatyti, kada XX a. pirmojoje pusėje į Lietuvą galėjo patekti pirmieji epilepsijai gydyti skirti patentuoti vaistai.

Epilepsijos gydymas Lietuvoje nuo XIX a. iki 1915 metų

XIX a. medicinos ir farmacijos raidos pasiekimai keitė požiūrį į epilepsijos kilmę ir jos gydymo būdus. 1826 m. prancūzas Antoine-Jérôme Balard paskelbė publikaciją apie bromo atradimą. Amžiaus viduryje pastebėta, kad bromidai padeda epilepsija sergantiems ligoniams. 1869 m. chloralio hidratas tapo populiariausiu migdomuo-

---

Adresas:

*Asta Lignugarienė
KMU Lietuvos medicinos ir farmacijos istorijos muziejus
Raguvos g. 10 A, LT-44033 Kaunas
Tel. (8 37) 20 15 69, el. paštas: lmfmuzejus@med.kmu.lt*

ju vaistu. Nuo 1888 m. populiarėjo sulfonalis. Žymus anglų neurologas John Hunglins Jackson 1861 m. pirmasis apibūdino epilepsiją kaip staigią intensyvią pilkosios medžiagos iškrovą. Jis pradėjo vadinamąjį epilepsijos „neurologizavimo“ procesą, pamažu perimdamas iš psichiatrų epilepsija sergančius ligonius.

Rusijos imperijos valdomoje Lietuvoje XIX a. viduryje, valdžiai perimant buvusias vienuolynų špitoles, jų vietoje buvo steigiamos valstybės ar vietos valdžios išlaikomos ligoninės, dažnai turėjusios sergančiųjų psichikos ligomis skyrius. Vilniaus pamišėlių namuose, buvusioje bonifratrų špitolėje, gydyti tik vyrai. 1899 m. duomenimis, Vilniaus pamišėlių namuose sergančių epilepsija ligonių metų pradžioje buvo penki, dar vienas atvyko, o tais metais mirusių nuo epilepsijos nebuvo. 1900 metų pradžioje ligoninėje liko šeši sergantieji epilepsija. 1902 m. duomenimis, metų pradžioje buvo septyni sergantieji epilepsija, du atvyko, trys išvyko, vienas mirė, liko penki ligoniai [2]. Epilepsija gydyta raminaisiais vaistais: opijumi ir kamparu. Bromo preparatai neminimi. 1903 m. įsteigus Naujosios Vilnios psichiatrinę ligoninę, Vilniaus pamišėlių namai likviduoti.

1838 m. prasidėjo Vilniaus šv. Jokūbo ligoninės psichikos ligų skyriaus statyba. 1860 m. skyrius dar praplėstas. 1862 m. jame gydėsi net 55 ligoniai. Iš pradžių gydytos tik moterys, o atskirame padalinyje – kariškiai. Vėliau Vilniaus pamišėlių namuose neužteko vietų, todėl į šv. Jokūbo ligoninės psichikos ligų skyrių buvo guldomi ir vyrai. Patalpų, kuriose ligoniai galėtų praleisti laisvalaikį, atskiros valgyklos ar dirbtuvių nebuvo. Ligoniai laikyti uždaroje patalpoje, į bendrą ligoninės kiemą ir sodelį jie nebuvo išleidžiami.

1867–1899 m. duomenimis, per metus ligoninėje buvo gydoma vidutiniškai apie dešimt sergančiųjų epilepsija ligonių, kurių gydymas trukdavo ilgai, o ryškiaus pagerėjimo pasiekti nepavykdavo. Ataskaitas rašę ligoninės gydytojai epilepsiją priskyrė nežinomo paveldimumo susirgimų grupei [3].

Epilepsija ir psichikos ligomis sergančiųjų padėtis keitėsi 1903 m. pradėjusioje veikti Naujosios Vilnios psichiatrinėje ligoninėje. Kasmet čia buvo gydoma apie 1500 ligonių. 1903 m. gydyti 34 sergantys epilepsija ligoniai, 1908 m. – 46. Gydymas ir slauga buvo neveiksmingi, nes ataskaitos grafoje „Iš jų pagerėjo arba pasveiko“ žymimi brūkšniai. Mirčių skaičius nepateikiamas. Naujoje ligoninėje veikė hidroterapijos, elektroterapijos, diagnostikos kabinetai. Pastebimai keitėsi požiūris į sergančiuosius psichikos ligomis. Jiems buvo organizuojami koncertai, ekskursijos, taikoma tik simptomatinė terapija. Naujosios Vilnios psichiatrinėje ligoninėje buvo vartojamas bromas bei migdomieji preparatai. Populiarėjo darbo terapija [4].

Sergančiųjų epilepsija gydymas Kaune XIX a.

Apie sergančiųjų epilepsija slaugą ir gydymą Kauno miesto ligoninėje žinių negausu. 1871 m. ligoninė iš senų pastatų buvo perkelta į buvusį pranciškonų vienuolyną. Nuo 1872 m. šioje ligoninėje buvo gydomi vidutiniškai 3–5 sergantieji epilepsija. Gydytojo psichiatro ligoninėje nebuvo, todėl ligoninės ataskaitose epilepsijos gydymo būdai atskirai neaptariami. Bendrai nurodoma, kad psichikos ligomis sergantiems ligoniams skiriamos karšto arba šalto vandens vonios, bromas, chloralio hidratas, opijus, vidurių paleidžiamieji vaistai, kraujo nuleidimas, dėlės [5].

Sergančiųjų epilepsija gydymas ir slauga Nepriklausomoje Lietuvoje 1918–1940 m.

Farmacijos mokslo laimėjimai XX a. pradžioje ir pirmojoje pusėje leido labai pagerinti sergančiųjų epilepsija padėtį. Buvo sukurti barbitūratai – sedatyvinių-hipnotinių vaistų, gaunamų iš barbitūrinės rūgšties, grupė. 1903 m. Emil Fisher ir Jozef von Mering bei gamintojas Vokietijos „Bayer“ kompanija pateikė rinkai barbitalį, pavadindami jį „Veronal“ [6] (1 pav.). Fenobarbitalis pradėtas gaminti toje pačioje „Bayer“ firmoje. 1912 m. Heinrich Hörlein sukūrė liuminalį – migdomąjį antiepileptinį vaistą [7] (2 pav.). Apžiūrėjus Lietuvos medicinos ir farmacijos muziejaus rinkinių eksponatus galima teigti, kad šie medikamentai netrukus pasiekdavo Lietuvos rinką, nes pavyko aptikti nemažai XX a. trečiojo bei ketvirtojo dešimtmečių kelių gamintojų vaistų pavyzdžių. Tarpukario Lietuvos vaistų gamintojai, „GerMaPo“, „Sanitas“ ir kitos įmonės taip pat pateikė rinkai savo atitinkamą produkciją (3 pav.).

Net moksliskai paaiškinus epilepsijos priepuolių prigimtį Lietuvoje iki 1940 m. tradiciškai daugiausia sergančiųjų epilepsija buvo slaugoma ir gydoma psichiatrinėse ligoninėse.

1915 metais Naujosios Vilnios psichiatrinė ligoninė evakuota į Rusijos gilumą – Charkovo guberniją. Negydomi ir neizoliuoti psichiniai ligoniai Lietuvoje kėlė nerimą vokiečių okupacinei valdžiai, todėl 1916 metais ji remon-

tavo Tauragėje buvusius rusų muitinės rūmus ir juose atidarė psichiatrinę ligoninę. Ligoninei vadovavo vietinis krašto gydytojas. Dalį slaugių vokiečiai atsivežė iš Vokietijos, jiems pavyko suimti kelias Naujosios Vilnios ligoninės slauges ir priversti jas dirbti Tauragėje. Vokiečiai buvo paskelbę ligoninės vidaus tvarkos taisykles, priėmimo sąlygas ir nustatę ligoninės slaugių pareigas [8].

Psichiatrinė ligoninė Tauragėje Lietuvos valdžiai buvo perduota 1918 m. gruodžio mėnesį. Nuo 1918 metų vasaros šioje ligoninė-

1 pav. Veronaliui laikyti skirtas vaistinės indas

Lietuvos medicinos ir farmacijos istorijos muziejaus eksponatas.

2 pav. E. Merck ir „Bayer“ farmacinių kompanijų liuminalio pakuotės. XX a. 3-iasis–4-asis dešimtmečiai

Lietuvos medicinos ir farmacijos istorijos muziejaus eksponatai.

3 pav. Lietuvos farmacijos pramonės raminamųjų vaistų pavyzdžiai. XX a. 4-asis dešimtmetis

Lietuvos medicinos ir farmacijos istorijos muziejaus eksponatai.

je dirbo lietuvis gydytojas Juozas Blažys. Prisimindamas pirmuosius išspūdžius, patirtus psichiatrinėje ligoninėje, vėliau jis rašė, kad kartu su sergančiais psichikos ligomis buvo laikomi ligoniai, apsikrėtę niežais ir sergantys vidurių ligomis. Medinėse lovose buvo gausu blakių. Apgriuvusios krosnys skleidė mažai šilumos ir daug dūmų. Palatos atrodė tvarkingai: dažnai plaunamos grindys, pakankamai švarūs skalbiniai. Ligoniams buvo duodamas labai menkas maisto davynys, todėl jie buvo nusilpę. Juozui Blažiui pavyko perimti iš buvusios valdžios beveik visą ligoninės turą: skalbinius, baldus, maisto atsargas, vaistus ir kt.

Epilepsijos gydymas ir ligonių slauga Tauragės Valstybinėje psichiatrinėje ligoninėje 1918–1926 metais

Ligoninė užėmė nemažą, beveik 2 ha žemės sklypą, apvertą aukšta mūrine siena, kurio viduryje buvo keletas pastatų. Viena sklypo gale buvo sodas ir daržas. Pats trijų aukštų ligoninės pastatas vokiečių okupacijos laikais priminė kalėjimą: pirmojo aukšto langų buvo paliktas tik grotuotas viršutinis trečdalis, du apatiniai – užmūryti. Pastate nebuvo nei centrinio šildymo, nei kanalizacijos, nei ventiliacijos sistemos. Kieme stovinčiuose pastatuose išsikūrė pirtis, utinėjimo patalpos, raštinė, vaistinė, ambulatorija, virtuvė su duonos kepykla, ligoninės personalo butai [9].

1923 metais įvedus litą, padėtis stabilizavosi, pradėta rūpintis ligoninės pastato išore: keičiami langai, tveriamos tvoros, įvesta elektra [10]. Tačiau tik tokio masto paviršutinio remonto darbai negelbėjo. Buvo keletas nepašalinamų ligoninės trūkumų.

Tuo metu, kai ligoninė atiteko Lietuvos valdžiai, joje dirbo vyriausiasis gydytojas dr. Juozas Blažys, ūkio vedėjas, šešios slaugės, virėja, skalbėja ir dvi pagalbinės darbininkės. 1922 metais asistentu pradėjo dirbti gyd. Jonas Kairiūkštis. Vyriausiasis gydytojas net specialiu raštu įspėjo Sveikatos departamentą, kad už 60 auksinų per mėnesį niekas nenori slaugyti psichikos ligomis sergančius ligonius. Slaugytojams ir darbininkams padėjo ramesni ligoniai. Augant ligonių skaičiui 1925 metais padėtis tapo grėsminga: du gydytojai prižiūrėjo daugiau nei 200 ligonių, o vienam slaugytojui teko apie 15. Naktimis visoje ligoninėje budėjo tik 2 slaugytojai [11].

1920 m. gydytojas J. Blažys pateikė tuo metu vyraujančią epilepsijos priežasčių teoriją: „*Gal nėra kitos ligos, kurios istorija būtų tokia sena kaip nuomario. Iškilus mokslui apie vidurinės sekrecijos liaukų darbuotę, rados spėjimų, kad mirštamoji liga kylanti iš kažkokios šitų liaukų disfunkcijos. Buvo pasiūlyta taip pat infekcinės kilmės hipotezė – bacilus epileptikus. Dabar įsivyravus psichoanalitiniams tyrimams, atsirado autorių, kurie daug laukia iš šitų potyrių. Amerikietis dr. Klarkas sako, kad nuomario priežastis yra organinė, bet psichinis būvis išaugęs ant ligos pagrindo, pareinąs nuo asmens nusiteikimų. Šitų sielos gyvenimų analizė ir atsakanti psichoterapija galinti pašalinti daug žalingų reiškinių ir sergant grand mal ir petit mal.*“ [12].

1921 m. buvo gydomi devyni epilepsija sergantys ligoniai. Trys iš jų – Krašto apsaugos ministerijos Sanitarinio skyriaus atsiųsti kariai. Tais metais mirė trys iš devynių.

J. Blažys ligoninės ataskaitoje pažymėjo: „*Beveik visi epilepsijos atsitikimai priimti 1921 m. sunkiai ir seniai sergantys ligoniai su ryškiai išreikštu „epileptiniu charakteriu“ ir demencija, dažnai su regėjimo haliucinacijomis ir palinkimu prie status epilepticus*“ [13]. Vėlesniais metais psichiatrinėje ligoninėje taip pat gydyta nemažai karių, sirgusių psichikos ligomis ir epilepsija. Pasitaikė keletas simuliacijos atvejų. Vėlesnių metų statistika Tauragės psichiatrinėje ligoninėje labai panaši, tik 1924 m. buvo didesnis mirtingumas – iš 14 ligonių mirė 5.

Gydymui daugiausia vartodavo bromo – 12 kg per metus, o chloralio hidrato – 6 kg. Iš tikrųjų ligoniai buvo tik apgydomi ir dėl vietų stokos kuo greičiau juos išrašydavo namo.

Atsižvelgiant į susirgimus ir jų formą, ligonių režimas buvo individualus. Tiems, kurie galėjo, buvo leidžiama dirbti: valyti ligoninę, padėti virtuvėje, darže ir net skaldyti malkas. Be ligoninės daržo, dar buvo nuomojamas nemažas žemės plotas, kuriame ligoniai augino bulves, ropes ir kitas kultūras. 1921 m. duomenimis, ligoninėje dirbo apie 30% sergančiųjų. Kai kuriems ligoniams leido išeiti ir iš ligoninės kiemo, kitus laikė uždare. Esant geram orui, vedė pasivaikščioti į sodą [14].

Nors pirmaisiais nepriklausomybės metais ligonių slauga ir priežiūra pagal to laikotarpio psichiatrijos reikalavimus gerėjo, vis dėlto 1924–1925 metais, augant ligonių skaičiui, trūko personalo ir patalpų, todėl padėtis ligoninėje tapo sunkiai valdoma.

Valstybinė psichiatrinė ligoninė Kalvarijoje 1926–1940 metais

Įvertinusi rimtą padėtį, susidariusią perpildytoje psichiatrinėje ligoninėje, Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerija ieškojo jai tinkamesnės ir patogesnės vietos. Buvo apsistota prie carinės Rusijos laikais Marijampolės apskrityje, Kalvarijoje, pastatytų kareivinių. Psichiatrinė ligoninė iš Tauragės į Kalvariją persikėlė 1926 m. pabaigoje. Pagrindinis ligoninės pastatas turėjo įrengtą centrinį šildymą, vandentiekį, kanalizaciją ir tinkamą ventiliacijos sistemą. Specialiai ligoninei buvo pastatyta nedidelė elektros stotis. Kiekviename skyriuje įrengti vonių kambariai. Aplink ligoninę augo didelis sodas. Naujai įrengtoje ligoninėje galėjo tilpti iki 600 ligonių [15].

Dažniausi susirgimai Kalvarijos psichiatrinėje ligoninėje buvo tie patys kaip ir Tauragėje: įvairios šizofrenijos formos. Jomis sirgo apie 80% besigydančių vyrų ir moterų. Kasmet buvo gydoma kelios dešimtys sergančių epilepsija ligonių. 1934 m. iš daugiau nei 600 gydytų ligonių 22 sirgo epilepsija. Mirties atvejų nepasitaikė. Gydymui taip pat daugiausia vartoti bromo preparatai [16].

Naujoje ligoninėje ligoniai buvo gerai aprūpinti. Varytynių būdu buvo perkamas maistas, įsigytos specialios lovos, daugiau drabužių ir patalynės. Ramesnius ligonius, skyriaus gydytojui sutikus ir būtinai su palydovu, leido į miestelį pargabenti pirkiniių ir pašto. Prie ligoninės buvo sodas ir apie 9 ha žemės, juose dirbo ligoniai (4 pav.). Moterys dirbo specialiai įrengtoje siuvykloje ar padėjo virtuvėje, o vyrams buvo skirtos stalių dirbtuvės.

Kiti epilepsijos gydymo tarpukario Lietuvoje metodai

Epilepsija sergantys ligoniai retais atvejais buvo gydomi nuo 1924 m. Karo ligoninėje išikūrusioje Lietuvos universiteto (nuo 1930 m. Vytauto Didžiojo universiteto) Nervų ir psichikos ligų klinikoje. Karo ligoninė iki 1940 m. buvo pati didžiausia ir geriausiai aprūpinta Lietuvos gydymo įstaiga, tačiau universitetinė Nervų ir psichikos ligų klinika buvo nedidelė, kai kada joje gydėsi tik keletas ligonių. Vis dėlto ši klinika tapo Universiteto Medicinos fakulteto mokymo baze. Jai vadovavęs buvęs Tauragės psichiatrinės ligoninės vyriausiasis gydytojas, vėliau Universiteto profesorius J. Blažys buvo vienas didžiausių to meto Lietuvos psichiatrijos ir neurologijos autoritetų. Puikiai mokėdamas kelias užsienio kalbas, profesorius dažnai „Medicinos“ žurnale pristatydavo užsienio spaudos apžvalgą, pateikdavo medžiagą apie naujausius epilepsijos gydymo būdus.

Nuo 1925 m. „Medicinos“ rubrikoje „Klinikos ir praktikos patyrimai“ aptinkame ne vieną žinutę, kad Vakarų Europos valstybėse epilepsijai gydyti sėkmingai vartojamas liuminalis. Šio vaisto atitinkamos dozės mažina ir silpnina priepuolius, o kartais juos ir visai pašalina [17]. Nuo 1927 m. raginama vietoj bromo druskos vartoti liuminalį, papildomai vartoti kalcį ir skirti ligoniams specialią augalinių bei pieno produktų dietą, drausti alkoholį, riboti tabako bei kavos vartojimą, vengti nuovargio [18]. 1928 m. „Medicinoje“ pasirodė žinutė apie sėkmingą liuminalio prancūziško pakaitalo gardenalio vartojimą (5 pav.): „Šitie rezultatai žymiai praneša rezultatus, gaunamus nuo bromo. Nuo to laiko, kaip autoriaus vedamoje ligoninėje šitie vaistai buvo pakeisti gardenaliu, visiškai pasikeitė ligonių būklė, gardenalio veikimo intensyvumas pareina nuo gydomojo asmens konstitucinių ypatybių, todėl dozės tenka individualizuoti. Duodama per dieną nuo 0,1 iki 0,4. Gardenalis geriausiai veikia prieš mėšlunginį priepuolį ir neapsaugo nuo pasikartojimo labai trumpų priepuolių. Gardenalis taip pat naudingas esant psichiniams epilepsijos ekvivalentams: jis bendrai pagerina psichinę epileptiko būklę. Nė vienu atveju autorius nepastebėjęs kurio nors nemalonaus pašalinio veikimo.“ [19].

1931 m. rašoma, kad esant epilepsijai geriausia kombinuota liuminalio ir kalium borico tartaricum terapija. Pirmą kartą lietuviškoje spaudoje pastebima, kad: „bromas „detronuotas“, tačiau ir iš jo esti naudos, ypač kombinuojant su liuminaliu“. Pavojingos gyvybei būklės metu 1931 m. rekomenduotos, mūsų manymu, neįprastos procedūros: „Status epilepticus, kurs visuomet gresia mirtimi, reikalinga kraujo nuleidimo 200–300 kub. cm. Be to, rei-

5 pav. Gardenalis – prancūzų gamybos preparatas Lietuvos medicinos ir farmacijos istorijos muziejaus eksponatas.

4 pav. Kalvarijos Valstybinės psichiatrinės ligoninės ligoniai dirba ligoninės darže

kia išvirkšti somnifeno 2 kub. cm į raumenis arba į veną. Dažnai reikia ta pati dozė dar sykį pakartoti.“ [20].

1932 m. pradėtas reklamuoti naujas preparatas – prominalis. Pažymima, kad epilepsija kol kas gydoma tik simptomiškai, o aktualiausias uždavinys – retinti priepuolius, apsaugant ligonį nuo sunkių psichikos sutrikimų, ir palaikyti jo darbingumą. Pastebima, kad iki šiol vartotas liuminalis, kombinuojant jį su bromo preparatais, turi nepageidaujamą pašalinį poveikį: „Tačiau liuminalio yra neigiama toji aplinkybė, kad jo hipnotiškas komponentas, ypač pavartojus dideles dozes, žalingai veikia ligonio darbingumą ir jo dvasios būklę.“ Vietoj liuminalio siūloma vartoti prominalį, kurio trejų metų bandymai Vokietijoje davė gerų rezultatų. Tačiau nepatariama staiga pereiti nuo liuminalio prie prominalio – iš pradžių trečdalį liuminalio

6 pav. Prominalio ir liuminalio vaistinės indai Lietuvos medicinos ir farmacijos istorijos muziejaus eksponatai.

keisti prominaliu, vėliau pastarojo dozę didinti (6 pav). Ypač sunkiais atvejais rekomenduojama kombinuoti prominalį su liuminaliu bei bromu [21].

Tarpukario laikotarpiu Lietuvoje taikyti ir chirurginiai epilepsijos gydymo metodai. 1924 m. Lietuvos universiteto Medicinos fakulteto Chirurgijos katedros profesorius Hansas Boit'as Kauno medicinos draugijos posėdyje pristatė devynerių metų berniuką, kuriam, persirgus cerebriniu encefalitu, pusantrų metų tęsėsi epilepsijos priepuoliai. Priepuoliai prasidėdavo dešinėje rankoje ir persimesdavo į visą kūną. Vaikas buvo operuotas Universiteto Chirurgijos klinikoje. Operacijos metu kairėje kaukolės pusėje rasta 3×1 cm cista, iš kurios bėgo daug švaraus skysčio. Prof. H. Boit'as pažymėjo, kad operacijos metu ligonio būklė buvo gana sunki, todėl operaciją skubėta užbaigti. Pjūvio vietoje pašalintas kaulas. Po operacijos bendra ligonio būklė buvo gana sudėtinga. Antrą dieną pagerėjo. Operacijos vietoje keletą kartų teko atlikti punkciją. Ligonio būklė taisėsi. Po operacijos lengvos formos, trumpi ir dažnai tik dešinės rankos epilepsijos priepuoliai pasitaikydavo kartą per kelias savaites, ligoniui liekiant sąmoningam. Profesorius pastebėjo, kad pasikeitė vaiko psichinė būseną, jis tapo daug gyvesnis. H. Boit'as teigė, kad tuo atveju epilepsija buvo cerebrinio encefalito pasekmė ir atsirado cistai spaudžiant rankos centrą [22].

Mokslinė literatūra epilepsijos tema Lietuvoje 1918–1940 m.

Tarpukario Lietuvos medicininėje literatūroje negausu epilepsijos tema publikuotų tyrimo darbų. Kai kurie autoriai, apibūdindami bendrą sergančiųjų psichikos ligomis padėtį Lietuvoje, pateikė duomenis, jog tuo metu maždaug iš 1000 šalies gyventojų vienas serga epilepsija [23]. Atskira publikacija, skirta epilepsijos diagnozei, pasirodė 1936 m. Autorius akcentavo, kad laiku nediagnozuota epilepsija gali turėti rimtų pasekmių įvairiose socialinio gyvenimo srityse, ir aptarė žinomus dirbtinius epilepsijos priepuolio sukėlimo būdus [24].

Išvados

Istorinė medžiaga atskleidžia nelengvą epilepsijos slaugos ir gydymo Lietuvoje raidą. Srities specifika, ypač tai, kad sergantieji epilepsija buvo priskiriami psichikos ligoniams, lėmė sudėtingas sąlygas, prie kurių nemažai metų jiems teko taikytis bei dirbti medicinos personalui. Vis dėlto nuo XIX a. pabaigos, ypač nuo Naujosios Vilnios psichiatrinės ligoninės atidarymo 1903 m., Lietuvoje pradėjus taikyti moderniosios medicinos gydymo būdus, sergančiųjų padėtis ėmė gerėti. Po Pirmojo pasaulinio karo ekonomiškai sustiprėjusioje Lietuvoje buvo žinomi ir vartojami naujausi užsienio valstybių medikamentai. Tarpukario Lietuvos vaistų gamintojai taip pat pateikė rinkai savo atitinkamą produkciją. Be medikamentinio gydymo, retais atvejais taikyta chirurginė epilepsijos gydymo praktika.

Gauta:
2005 04 06

Priimta spaudai:
2005 06 23

Literatūra

1. Šurkus J. Psichiatrijos vystymasis Lietuvoje: disertacija medicinos mokslų kandidato laipsniui įgyti. / Kauno medicinos institutas. – K., 1960. D. 1; 521.
2. Ten pat. 150–70.
3. Ten pat. 172–8.
4. Ten pat. 227–9.
5. Ten pat. 194–7.
6. Verg E. Milestones. The Bayer Story 1863–1988. Leverkusen, 1988; 157.
7. Ten pat. 197.
8. Blažys J. 1½ metų Psichiatrinės ligoninės darbuotės apyskaita ir josios istorija. Medicina 1920; 4: 100–10.
9. Blažys J. Antrosios 1920 m. pusės Psichiatrinės ligoninės darbavimosi apyskaita. Medicina 1921; 1: 9–18.
10. Blažys J. Valstybinės Psichiatrinės ligoninės 1923 m. darbuotės apyskaita. Medicina 1924; 3: 201–11.
11. Lietuvos centrinis valstybės archyvas. F. 380. A. 1. B. 661. L. 30.
12. Blažys J. Karo laiko psichiatrijos apžvalga. Medicina 1920; 3: 65–73.
13. Blažys J. Psichiatrinės ligoninės 1921 m. apyskaita. Medicina 1922; 4: 196.
14. Blažys J. Psichiatrinės ligoninės 1921 m. apyskaita. Medicina 1922; 4: 188–98.
15. Medicina 1926; 10: 557.
16. Rumbauskas V. Valstybinės Psichiatrinės ligoninės 1934 m. ligonių apyskaita. Medicina 1935; 12: 905–8.
17. Medicina 1925; 8: 580.
18. Medicina 1927; 5–6: 314.
19. Medicina 1928; 12: 816.
20. Medicina 1931; 11: 764.
21. Medicina 1932; 8: 561.
22. Medicina 1924; 12: 1013–4.
23. Blažys J. Įspūdžiai iš I Tarptautinio Proto higienos kongreso Vašingtone 1930 m. Medicina 1930; 11: 766–76.
24. Matulionis B. Epilepsijos diagnostikos klausimu. Medicina 1936; 6: 429–35.

A. Lignugarienė

TREATMENT AND NURSING OF EPILEPSY IN LITHUANIA FROM THE SECOND PART OF THE 19TH CENTURY TO 1940

Summary

The article documented on historical data deals with the development of the epilepsy treatment in Lithuania from the second part of the 19th century to 1940. An overview of the epilepsy treatment and nursing conditions in the city hospitals of Vilnius and Kaunas and in Naujoji Vilnia Psychiatric Hospital when Lithuania was under the rule of Russian Empire is presented. The article also reveals historical facts how epileptics were treated in State Psychiatric Hospital and in Psychiatric Clinic of the University of Lithuania in Kaunas in independent Lithuania in 1918–1940. The article observes how quickly advances in medicine: approach to the nature of the disease, methods of treatment, and new medications *id est* bromides and barbiturates reached the territory of Lithuania. It also surveys Lithuanian medical literature dealing with the epilepsy problems from 1920 to 1940.

Keywords: history of medicine, epilepsy, bromides, barbiturates.